

Hyvinvointipalvelut

Väestön hyvinvointi ja terveys

Kunnan hyvinvointityötä ohjaa hyvinvointityöryhmä, jossa on laaja-alainen ja moniammatillinen edustus Hyvinvointialueelta, seurakunnista, poliittisista päättäjistä, järjestöistä sekä kunnan viranhaltijoista. Hyvinvointiryhmä kokoontui vuonna 2023 kuusi kertaa. Hyvinvointiryhmän kokouksissa käsiteltiin ajankohtaisia asioita sekä kokoukselle erikseen valmisteltuja teema-aiheita. Vuoden aikana hyvinvointiryhmässä käsiteltiin muun muassa Hyvinvointialueen ja Maakuntaliiton kanssa tehdyn kumppanuussopimuksen mukaista yhteistyörakennetta, jonka toiminta käynnistyy vuonna 2024. Kumppanuussopimusta valmisteltiin kevääseen 2023 saakka ja eri osapuolet hyväksyivät sopimukset alkukesästä 2023.

Hyvinvointia ja terveyttä edistäviä suunnitelmia

Eri osa-alueiden strategista, pitkän aikavälin tavoitteellista suunnittelua jatkettiin vuonna 2023. Suunnitelmakauden alussa keskeisenä toimenpiteenä on ollut linjata hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen suuntaviivoja ja konkreettisia toimia, jota varten on laadittu strategisia ohjelmia. Kuntalaisten palautetta ja kehittämistoiveita on kuultu laajasti osana eri toimialojen ohjelmatyötä ja palveluiden kehittämistä.

Kunnan osallisuusohjelman päivityksessä vuonna 2023 määriteltiin osallisuuden arvot, tavoitteet, tavat ja muodot. Tavoitteena on, että jokainen kuntalainen kokee, että hänen mielipiteensä on merkityksellinen ja hän tulee kuulluksi. Kuntalaisten osallisuutta halutaan vahvistaa ja yhteisöllisyyttä ja sosiaalista osallisuutta lisätä. Vuorovaikutuskanavia ja kohtaamispaikkoja kehitetään. Syrjintä ja häirintä tunnistetaan ja siihen puututaan. Kunnan palveluita ja toimintaa kehitetään entistä yhdenvertaisemmaksi ja tasa-arvoisemmaksi. Kunnanhallitus hyväksyi Osallisuusohjelman 21.8.2023 § 162.

Ikäystävällisyyden ohjelma laadittiin vuonna 2023 yhteistyössä ikäihmisten neuvoston kanssa. Ohjelman laadinnasta vastasivat Karelia AMK:n ikäosaamisen johtamisen ja kehittämisen (YAMK) opiskelijat, jotka tekivät aiheesta opinnäytetyön. Liperin ikäystävällisyyden ohjelma on tarkoitettu kaikille kuntalaisille, yrityksille, järjestöille ja päättäjille ikäystävällisen Liperin kehittämiseen. Ikäystävällisyyden ohjelma kannustaa ikääntyneitä kuntalaisia aktiiviseen, toimintakykyiseen ja terveyttä edistävään ikääntymiseen. Ohjelman laatimisen ohjausryhmään kuuluivat kunnan hyvinvointi- palvelujen edustajat, kunnan luottamushenkilöedustus ja ikäihmisten neuvoston edustajat. Ikäystävällisyyden ohjelmasta johdetut toimenpiteet suunnitellaan ja kirjataan Liperin hyvinvointi- suunnitelmaan ja ohjelmasta laaditaan esitevihkonen kuntalaisille.

Kirkonkylän alueen kehittämissuunnitelma valmistui keväällä 2023 ja Viinijärven alueen kehittämissuunnitelman työtä toteutettiin hyvin monipuolisesti vuoden 2023 aikana. Myös nuorisotyön ohjelmaa laadittiin vuoden 2023 aikana ja se valmistuu alkuvuodesta 2024.

Laaja hyvinvointikertomus

Laaja hyvinvointikertomus ja sen sisältämä hyvinvointisuunnitelma valtuustotasoisena asiakirjana ohjaa kunnan hyvinvointityötä. Laajan hyvinvointisuunnitelman väliarviointi vuosilta 2021–2022 tuotiin vuonna 2023 erillisenä asiakirjana valtuustolle tiedoksi. Vuoden 2023 lopulla aloitettiin valmistautuminen

seuraavaan laajan hyvinvointikertomuksen ja suunnitelman laadintaan osallistumalla mm. maakunnan yhteisiin hyte-työpajoihin.

Merkittävimmät hyvinvointisuunnitelman toteutuneet toimenpiteet vuonna 2023

- Ikäystävällisyyden ohjelman laadinta yhteistyössä ikäihmisten neuvoston kanssa.
- Kotouttamisen monialainen työryhmä perustettiin vuonna 2023 koordinoimaan maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvää yhteistyötä.
- Kohtaamispaikkatoiminnan arviointi
- Alle 30-vuotiaiden työttömien yhteydenotot toteutuivat
- Kerho-ohjaajien koulutukset
- Oppilaskuntatapaamiset kouluittain

Seuraaville vuosille siirtyneitä toimenpiteitä:

- Yksinäisyyden tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyvät koulutukset hyvinvointipalvelujen henkilöstölle
- Hyvinvointipalvelujen yhteisen työryhmä perustaminen kiusaamisen vähentämiseksi
- Liikenneturvallisuussuunnitelman päivitys
- Viinijärven lähiliikuntapaikan toteuttaminen siirtyy osaksi koulun myöhempää rakentamista ja peruskorjausta

Vuodelle 2023 asetettujen painopistealueiden toteuma ja muu toiminta

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannuspaikan siirtyminen vuoden 2023 alusta hyvinvointipalveluiden hallintoon toteutui suunnitellusti. Perhekeskustoimintaa ohjaava maakunnallinen toimintasuunnitelma valmistui ja sen jalkauttaminen aloitettiin kunnassa.

Vuoden 2023 aikana tehtiin perheiden kohtaamispaikkatoiminnan (KOTA) arviointia ja kehittämistä ja toiminta on jatkanut aktiivisena. Yhteistyötä ja tapahtumia järjestettiin lapsiperhepalveluiden, seurakunnan, Marttojen, työllisyyspalveluiden ja Siun soten kanssa. Keväällä 2023 tehdystä Kodan käyttäjien palautekyselystä saatiin positiiviset arviot. Toiminnan koettiin vastaavan perheiden tarpeita hyvin. Keväällä 2023 tehty myös kohtaamispaikka Kodan vertaisarviointi. Arvioinnista on kirjoitettu raportti, johon nostettu vahvuudet ja kehittämisen kohteet. Viestinnän kanssa tehty Kodan esite neuvolaan perheiden ohjautumisen lisäämiseksi.

Hyvinvointi- ja hankekoordinaattorin johdolla ehkäisevän päihdetyön koordinaatioryhmä on jatkanut monialaista toimintaa kunnassa ja alueellisena yhteistyönä osana kehittämisverkostoa. EPT-koordinaatioryhmässä on mukana kunnan eri toimialat, seurakuntien ja järjestöjen edustajat sekä Siun sotien edustajat. Loppuvuodesta 2023 Liperin EPT-koordinaatioryhmä sai kunniainnituksen Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa -hankkeelta aktiivisesta ja laaja-alaisesta ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä ja toiminnasta. Ehkäisevän päihdetyön toimenpiteitä vuonna 2023 oli mm. maakunnallisen päihdetilannekyselyn markkinointi, koulutuksista tiedottaminen ja osallistuminen, ikäihmisten Puhumalla paras -EPT-tilaisuus Yhteisöotalolla, päihteettömyyskylttien laatiminen nuorisotoimen, urheiluseurojen, yhdistysten ym. käyttöön sekä kuntalaisviestinnän kehittäminen internet-sivujen kautta.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön perustetun moniammatillinen Hyte-tiimin toimesta on tehostettu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ja tapahtumien viestintää kuntalaisille. Hyte-tiimi on kokoontunut säännöllisesti vuoden aikana. Hyvinvointia ja terveyttä edistäviä tapahtumia järjestettiin

runsaasti, eri toimialat olivat mukana tapahtumissa teemojen mukaisesti. Yhteistyössä osallistuttiin ja järjestettiin toimintaa muun muassa Vanhusten viikolle, ehkäisevän päihdetyön viikolle sekä Lasten oikeuksien viikolle.

Viestinnän ja tiedottamisen lisäämiseen laadittiin kunnan oma Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sivusto, joka otettiin käyttöön vuonna 2023. Sivustolta löytyy tietoa ja vinkkejä oman hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä neuvoja haastaviin tilanteisiin ja ohjaus avun hakemiseen.

Lapsiystävällinen kunta -työ jatkui asetettujen tavoitteiden pohjalta. Koordinaatiotyöryhmä kokoontui säännöllisesti. Lastenoikeuksien viikon toiminta oli erittäin monipuolista. Viikolla kokoontui ensimmäistä kertaa lapsiparlamentin suuristunto sekä järjestettiin maakunnallinen perhekeskuseminaari Liperin koululla. Kouluttautuminen lasten oikeuksiin on alkanut laajasti mm. varhaiskasvatuksessa ja vapaa-aikapalveluissa.

Kunnan ruokakasvatustyöryhmä perustettiin vuonna 2023 Itä-Suomen yliopiston Kokoava-hankkeen jälkeen. Työryhmä jatkaa hyvien käytänteiden edistämistä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä yhteistyötä ruokapalvelujen ja oppilaiden sekä vanhempien kanssa. Ruokakasvatuksen työryhmäkokousten välillä työskentely jatkuu toimialoittain. Terveellisiin ruokailutottumuksiin panostettiin kunnassa laajemminkin. Henkilökohtaisessa liikuntaneuvonnassa ruokailutottumukset otetaan tarvittaessa puheeksi ja avoimessa nuorisotyössä toteutui terveellisen ruokavalion puheeksi ottamisen ja teemaillat ja -iltapäivät. Myös Ikäihmisten neuvosto panostanut ikäihmisten terveellisiin ruokailutottumuksiin vuonna 2023

Viinijärven ja Liperin yhteisötalojen toiminta on ollut vilkasta vuonna 2023. Yhteisötalojen toiminta on osoittautunut hyvinvointia edistäväksi ja eri toimijoiden yhteenkuuluvuutta ja yhdessä tekemistä edistäväksi tahoksi.

Työllisyyden hoito tärkeä osa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Duunitalo Linkin toiminta on laajentunut ja monipuolistunut. Kaikki alle 30-vuotiaat työttömät työnhakijat kontaktoitiin vuoden 2023 aikana kuntakokeilun ja osa lisäksi työllisyys Hankkeiden toimesta. Alle 25-vuotiaiden palvelut on keskitetty yhdelle asiakasvastaavalle ja yhteistyötä mm. Etsivän nuorisotyön ja nuorten palveluverkoston kanssa on lisätty. Duunitalo Linkin toimintaa markkinoitiin säännöllisesti sosiaalisessa mediassa ja mm. Info-tv on ollut käytössä arkipäivisin vuoden 2023 aikana.

Vuonna 2023 perustettiin kunnan kotouttamisen monialainen työryhmä. Liperissä on tähän saakka ollut vähän ulkomaalaistaustaisia asukkaita, mutta vuoden 2023 aikana tilanne on muuttunut ja maahanmuutto on kasvussa. Ulkomaalaisten asukkaiden myötä tarve maahanmuuton koordinaatiolle ja kotouttamiselle kasvaa. Maahanmuuton koordinaatio ja kotouttaminen on moniammatillista yhteistyötä, jota kehitetään kunnassa ja alueellisena yhteistyönä edelleen vuonna 2024. Kunnan ensimmäinen valmistavan opetuksen ryhmä perustettiin elokuussa 2023.

Ikäihmisten liikkumisen turvallisuutta edistettiin jatkamalla kenkien liukuesteiden jakamista Varolan asiakaspisteellä ja kaikissa kirjastoissa 2023.

Maakunnallinen päihdetilanne kysely toteutettiin lokakuussa 2023. Liperistä saatiin 428 vastausta, joissa painottuivat alle 18-vuotiaat, mutta vastaajissa oli aiempaa enemmän työikäistä väestöä ja vanhempia. Tulosten mukaan Liperissä on havaittu sähkösavukkeiden käyttöä hieman muuta maakuntaa enemmän viimeisen 12 kk. aikana. Vastausten mukaan toimenpiteitä tulisi kohdentua päihteiden välittämiseen alaikäisille, päihteiden käyttöön koulujen ja oppilaitosten alueella sekä alaikäisten päihteiden käyttöön. Tärkeimpinä keinoina nähtiin turvallinen ja kannustava kasvuympäristö, tiedon lisääminen päihteistä ja päihteiden haitoista sekä kasvua tukeva varhaiskasvatus ja perusopetus. 28 % vastaajista koki altistuneensa

poltettavien tuotteiden savulle viimeisen vuoden aikana ja kokeneensa siitä haittaa. Kouluterveyskyselyssä 2023 ilmeni, että sähkösavukkeiden ja nikotiinipussien käyttö on Pohjois-Karjalassa yleisempää kuin valtakunnallisesti. Koko maakunnan alueella toivotaankin nykyistä enemmän puuttumista alaikäisten tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöön.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden tila

Ennakkotietojen mukaan vuonna 2023 Liperissä syntyi 105 lasta, mikä on 25 lasta enemmän kuin vuonna 2022. Kuolleiden määrä Liperissä on syntyneitä suurempi. Vuonna 2023 kuoli Liperissä 131 henkilöä, mikä on 27 henkilöä vähemmän kuin edellisenä vuonna. Ikääntyneiden suhteellinen osuus väestöstä on noussut viime vuosina tasaisesti, vaikka ikäihmisiä on Liperissä hieman valtakunnallista keskiarvoa vähemmän. Ennakollinen Liperin väkiluku 31.12.2023 oli 11 964 henkilöä.

Tuoreimmat tilastolliset tiedot mm. väestörakenteesta ovat vuodelta 2022. Valtakunnallisissa tilastoissa on 1–2 vuoden viive. Vuonna 2022 alle 15-vuotiaita oli Liperin väestöstä 17,6 %, 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä 58,9 % ja yli 64-vuotiaita oli 23,5 % väestöstä (Kuntien avainluvut, Tilastokeskus).

Vuonna 2022 viranomaisten tietoon tulleet Liperiläisten henkilöiden rikoslakirikosten määrä oli 946, joista alle 18-vuotiaan tekemäksi epäiltiin 52. Viranomaisten tietoon tulleita liikennetikoksia oli 383 ja omaisuusrikoksia 374 vuonna 2022. (Tilastokeskus)

Lapset ja lapsiperheet

Liperissä on paljon lapsiperheitä ja lapsiperheiden lukumäärä on kasvanut edelleen noin kymmenellä perheellä vuodesta 2021. Tilastot osoittavat, että perheiden määrä, joissa ei ole lapsia, kasvaa tasaisesti myös Liperissä. Lapsiperheitä on kuitenkin edelleen maakunnallista tasoa enemmän ja alle 18-vuotiaita lapsia on keskimäärin 1,9/perhe. Yksinhuoltaja perheiden lukumäärä on viime vuosina pysynyt samalla tasolla. Lapsiperheitä vuonna 2022 oli Liperissä 1323 kpl ja näistä 21,8 % oli yksinhuoltajaperheitä.

Talouden haasteet näkyvät kuntalaisten arjessa. Hintojen nousu kauttaaltaan kuormittaa ja mm. harrastamisen maksut tuottavat ongelmia. Lapsiperheiden pienituloisuusaste (12,4 %) oli Liperissä hieman koko maata suurempi vuonna 2022. Kunnan yleinen pienituloisuusaste (13,3 %) oli lähes sama kuin vuonna 2021 (13,4 %).

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyssä 34,7 % liperiläisistä nuorista koki harrastukset liian kalliiksi. Liperin tulos oli koko maan keskiarvoa korkeampi. Liikuntaa harrastavien nuorten määrä on Liperissä selvästi maan tulosta vähäisempi ja yleensäkin vähäisesti liikuntaa harrastavien nuorten määrä on kasvanut. Syksyllä 2023 5. ja 8. luokkalaisille tehdyn Move-mittauksen perusteella 36 % oppilaista fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla 2023. FinLapset-rekisterin mukaan 7–12 vuotiaista pojista 32 % ja 19 % tytöistä oli ylipainoisia vuonna 2022. Liikkumisen edistämisen ja ruokakasvatuksen tuleekin olla tulevaisuuden toiminnan painopisteinä.

Kouluterveyskyselyn tuloksissa nousi esille, että etenkin sähkötupakan käyttö on lisääntynyt jopa alakoululaisten keskuudessa. On havaittu, että myynti lähellä nuoria ja lapsia lisääntynyt ja kaikkien tahojen/toimijoiden on tärkeää havahtua tilanteeseen. Lokakuussa 2023 toteutetun päihdetilannekyselyn kaikista liperiläisistä vastaajista oli havainnut 26 % tupakka- ja nikotiinituotteiden välittämistä ja 15 % oli havainnut alkoholin välittämistä alaikäisille. Alaikäisten (alle 18 v.) vastauksissa 29 % oli havainnut tupakka- ja nikotiinituotteiden välittämistä ja 16 % alkoholin välittämistä. Vastaajista 61 % oli havainnut alaikäisten tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä ja 38 % alkoholin käyttöä.

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä (0–17-vuotiaat) oli 1,6 % vastaavan ikäisestä väestöstä vuonna 2022. Määrä on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna.

Vuoden 2023 kouluterveyskyselyn mukaan 4. ja 5. luokan oppilaista 87,1 % oli tyytyväisiä elämäänsä. Tyytyväisyys elämään on noussut hieman verrattuna edelliseen mittaukseen.

Nuoret

Nuorten polarisaatio näkyy arjessa. Enemmistö nuorista voi hyvin tai jopa entistä paremmin. Sen sijaan osalla nuoria on yhä enemmän erilaisia ongelmia, pahoinvointia sekä vahingollista käyttäytymistä. Nuorten ja nuorten aikuisten yksinäisyys, ahdistuneisuus ja mielenterveysongelmat ovat havaintojen ja tilastojen mukaan lisääntyneet.

Kouluterveyskyselyn 2023 mukaan 8. ja 9. luokan oppilaista 13,4 % tunsu itsensä usein yksinäiseksi. 11,2 % 8. ja 9. lk. oppilaista koki, ettei ole yhtään läheistä ystävää. Molempien kysymysten tulos kertoo, että yksinäisyyden kokemus on kasvanut edellisestä mittauksesta. Yksinäisyyden kokemus on kasvanut myös alakouluiäisten keskuudessa. Yksinäisyyden tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyvät koulutukset ovatkin tärkeitä jatkossa.

Kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta koki 17,1 %, 8. ja 9. lk. oppilaista. Myös tämä prosenttiosuus on kasvanut edellisen kyselyn tulokseen verrattuna.

Yksilöllisen ohjauksen tarve on lisääntynyt kouluissa ja etsivässä nuorisotyössä. Perusopetuksen oppilaista 10,88 % on erityisen tuen ja 19,14 % tehostetun tuen piirissä.

Vuonna 2023 nuorisotyöttömyys oli 19,8 % 18–24-vuotiaasta työvoimasta. Määrä on noussut hieman edellisestä vuodesta. Alle 30-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Liperissä vuonna 2023 kuukausittain keskimäärin 108. Nuorten työttömyyteen tulee kiinnittää erityistä huomiota ja heidät tulisi saada työllistämisen toimenpiteiden piiriin mahdollisimman pian.

Hyvinvoiva pohjoiskarjalainen nuori -selvityshankkeen kyselyn Liperin tulosten mukaan 94 % nuorista koki saavansa tarpeeksi tietoa hyvinvointiin liittyen oman paikkakunnan palveluista. 18 % koki kuitenkin, että palveluihin hakeutuminen on vaikeaa. Viimeisen vuoden aikana apua ja tukea saatiin eniten koulusta ja omilta läheisiltä. Lisäksi toivottiin mm. harrastuspaikkoja ja nuorten oleskelupaikkoja ulkona sekä mm. neuvontapaikka nuorille.

Työikäiset

Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli joulukuussa 2023 Liperissä 12,2 %. Määrä kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna. Kokonaistyöttömyys eli koko vuoden työttömyyden keskiarvo 10,2 %, joka hiukan korkeampi kuin valtakunnallisesti. Työttömistä yli 50-vuotiaiden osuus on Liperissä muuta maata suurempi 43,09 % (koko maa 36,4 %). Pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä oli 35,62 % vuonna 2023.

Perustoimeentulotuen saajia on Liperissä keskimäärin 252 hlöä/kk, joka on 2,1 % väestöstä (koko maa 3,3 % väestöstä). Täydentävää toimeentulotukea on haettu 218 kpl Liperissä vuonna 2023, joista myönteisiä päätöksiä on ollut 65 kpl, joista eri henkilöitä eli toimeentulotukea saaneet kotitaloudet (käsin laskettu) 49 kpl.

Ehkäisevää toimeentulotukea on haettu 45 kpl, joista myönteisiä päätöksiä on ollut 28 kpl, joista eri henkilöitä 24.

Työkyvyttömyyseläkettä saavien osuus 25–64 vuotiaista oli Liperissä 8,1 % vuonna 2022. Sairaspäivärahaa saaneiden 24–64-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä on kasvanut useamman vuoden ja mutta on kuitenkin Liperissä lähellä valtakunnallista tasoa.

Ikäihmiset

Kuntakohtaista ja ajantasaista indikaattoritietoa ikäihmisten hyvinvoinnista ja terveydestä on vähän. Uusimmat tilastotiedot ovat vuodelta 2022. Hyvinvointialueen tiedontuotannon avulla tullaan jatkossa saamaan kuntakohtaista tietoa paremmin.

Yli 65-vuotiaiden määrä Liperissä jatkaa reipasta kasvua. 65-vuotta täyttäneiden osuus liperiläisistä oli 23,5 % vuonna 2022. Liperissä yksinasuvia 75 vuotta täyttäneitä oli 43,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä vuonna 2022. Prosenttiosuus oli hieman suurentunut edellisestä vuodesta. Tehostetussa palveluasumisessa yli 75-vuotiaista oli 7,0 % vuonna 2022, mikä on enemmän kuin valtakunnallisesti keskimäärin. Omaishoitajia oli vuoden 2022 lopussa 82. (Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneitä 65 täyttäneitä hoitajia vuoden 2022 aikana yhteensä 82.) Vuoden 2023 tietoa ei vielä ollut saatavilla.

Liperissä on vajetta ikäihmisten palveluasumisen paikoista ja Ylämyllylle avattiin uusi asumisen yksikkö.

Ikäihmisten kaatumisten ehkäisyyn on kunnassa panostettu muun muassa kenkien liukuesteiden jakamisella ja turvallisuustapahtumilla. Liperissä kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitojaksojen määrä 65-vuotta täyttäneillä oli 271,8 vuonna 2022. Määrä on laskenut edellisistä vuosista, mutta jatkossakin asiaan on syytä kiinnittää huomiota.

Hyte-kerroin

Kunnille on otettu käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lisäosan suuruus määräytyy prosessi- ja tulosindikaattoreiden mukaisesti. Yhteensä indikaattoreita on 20. Hyte-kertoimen mukainen lisäosa maksettiin ensimmäisen kerran kunnille osana vuoden 2023 valtionosuuksia. Liperin kunnan vuoden 2023 hyte-kerroin oli 19,0 €/asukas.

Keskeisimmät haasteet tuleville vuosille

Liperin väestön keskeisimmät terveyden ja hyvinvoinnin haasteet on kuvattu täsmällisesti laajassa hyvinvointikertomuksessa sekä mielen hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön suunnitelmissa. Uusina ilmiöinä nousee väestön hyvinvoinnin polarisoituminen. Työttömyys, taloudelliset sekä terveydelliset haasteet näyttävät keskittyvän vain osalle väestöstä. Suurina haasteina tilastojen ja arkihavaintojen perusteella ovat edelleen

- yksinäisyys, ahdistuneisuus, mielenterveyden haasteet
- sähkötukointi ja päihdeiden käyttö, päihde- ja peliriippuvuus
- ylipaino ja vähäinen liikunta

Hyvinvointityön strateginen ohjaus ja toimenpiteiden tiedolla johtaminen ovat tärkeitä jatkossakin. Suunnitelmien seuranta ja päivittäminen ja sitä kautta poliittinen ja taloudellinen ohjaus antavat suuntaviivoja konkreettiselle hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämisen työlle.

Väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on kunnan perustehtävä (Kuntalaki 410/2015, 1 §). Kunnan on terveydenhuoltolain (1326/2010) nojalla otettava päätöksissään huomioon hyvinvointivaikutukset (11 §) sekä seurattava väestön hyvinvointia (12 §). Kaikkea toimintaa ja palveluiden järjestämistä ohjaa kuntastrategia, yhdessä sovitut arvot ja tavoitteet.

Vuoden 2023 sisäisen valvonnan toimenpiteet ja toteuma

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan niitä toimintatapoja ja prosesseja, joilla varmistetaan hyvinvointipalveluiden toiminnan laillisuus, tavoitteiden mukainen toiminta, resurssien tarkoituksenmukainen ja taloudellinen käyttö sekä kunnan yleisten toimintaohjeiden mukainen toiminta. Sisäisen valvonnan osa-alueita ovat:

- operatiivinen johtaminen
- riskien hallinta
- raportointi
- talous
- turvallisuus

Hyvinvointipalvelujen talousarvio

Vuoden 2023 talousarvio alittui 0,3 % eli noin 90 000 €. Talouden seurantaan kiinnitettiin vuoden aikana entistä enemmän huomiota talouden tasapainottamisen edetessä. Talousarviomuutoksia tehtiin ensimmäisen talouskatsauksen yhteydessä. Koko vuoden ajan sijaisten tarve oli runsasta ja joissakin yksiköissä sijaismäärärahat ylittyivät huomattavasti. Pitkissä sairauspoissaoloissa kuitenkin kela korvaukset tasoittavat osaa sijaiskuluista. Tulosalueista muut alittivat talousarvion paitsi perusopetus, jossa ylitystä 0,3 % eli noin 41 600 €.

Toiminnan ja talouden raportointi

Hyvinvointipalveluiden talousarvion toteutumisesta raportoidaan kuukausittain lautakunnalle ja kunnanhallitukselle kolme kertaa vuodessa (talouskatsaus I ja II sekä tilinpäätös). Tulosityksiköt raportoivat palvelualueen johtajalle yksiköidensä taloudessa tapahtuvista muutoksista välittömästi. Hyvinvointipalveluiden johtoryhmä seuraa tulosalueiden ja koko palvelualueen talouden kehitystä vähintään kuukausittain. Muutamassa yksikössä toiminnan ja talouden seuraamista on vuoden aikana vaikeuttanut esihenkilöiden poissaolot tai vaihtuminen.

Riskienhallinta

Hallintosäännössä on määritelty vastuut hyvinvointipalvelujen riskienhallinnan toimeenpanosta. Tulosityksikön esihenkilö vastaa siitä, että yksikön operatiivisten tavoitteiden toteutumista uhkaavat riskit tunnistetaan ja arvioidaan sekä ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Kaikissa yksiköissä riskienhallinnan työkaluna käytetään sähköistä TurvaArvi-ohjelmaa. Yksiköiden riskien arvioinnit ovat ajan tasalla. Riskienhallinnan tärkeänä toimenpiteenä on sijaiskäytänteiden sopiminen etenkin kriittisissä tehtävissä. Sijaisjärjestelyjen sopimista on edelleen tarve jatkaa muuttuvien tilanteiden myötä.

Turvallisuus

Palvelualueen turvallisuutta arvioitaessa huomioidaan eri turvallisuuden osa-alueet, fyysinen ja sosiaalinen turvallisuus sekä tietoturvallisuus. Kaikissa palvelualueen toimipaikoissa on ajantasaiset turvallisuus ja pelastautumissuunnitelmat. Hyvinvointipalveluissa jatkettiin pelastussuunnitelmien siirtämistä sähköiseen Pelsu-järjestelmään. Pelsu-järjestelmässä suunnitelmat ovat helposti päivitettäviä ja saatavilla. Varhaiskasvatuksen ja koulujen pelsut ovat valmiina. Vapaa-aikapalveluiden pelastussuunnitelmien siirtoa ja laatimista on aloitettu, mutta se on kesken. Hallinnon tilojen pelastussuunnitelmaa ei tehdä erillisenä,

koska nykyisistä tiloista luovutaan kevään 2024 aikana. Koulu yhteisön terveellisuuden ja turvallisuuden tarkastukset tehtiin Liperin, Salokylän ja Mattisenlahden kouluilla.

Sisäisen valvonnan suunnitelman arviointi vuodelta 2023

Sisäisen valvonnan toimenpiteenä oli huolehtia henkilöstösuunnitelman noudattamisesta, pitää vakanssiluettelo ajantasaisena sekä pyrkiä hyvää tiedonkulkuun rekrytointiprosessin aikana. Henkilöstösuunnitelma ja vakanssiluettelo otettiin käyttöön koko kunnassa vuonna 2022. Hyvinvointipalveluissa vakanssiluettelon käytössä etenkin varhaiskasvatuksessa on edelleen haasteita, koska henkilöstötilanteet vaihtuvat nopeasti ja henkilöstön saatavuudessa on haasteita, jolloin rekrytointiin tarvitaan joustavia ratkaisuja. Vakanssiluetteloä ylläpidetään hyvinvoinnin hallinnosta ja se on pääosin ajan tasalla.

Vuodelle 2023 tehty henkilöstösuunnitelma toteutui hyvin. Joitakin määräaikaista muutoksia nimikkeisiin jouduttiin tekemään varhaiskasvatuksen puolella. Henkilöstösuunnitelman mukaisesti lakkautui ja perustettiin uusia vakansseja. Yksi uusi perustettu vakanssi jäi täyttämättä. Taloustyöryhmän ohjauksen mukaisesti henkilöstösäästöjä etsittiin vuoden aikana ja useita vakansseja oli osittain tai kokonaan täyttämättä loppuvuoden aikana.

Rekrytointin tiedonkulun osalta toiminnan kehittäminen jatkuu edelleen. Täyttölupaprosessissa on ollut viiveitä, mikä on vaikuttanut yksiköiden toimintaan. Henkilöstön haastattelun jälkeen kaikki tiedot eivät ole siirtyneet riittävän sujuvasti hallinnon päätöksen tekoon, mikä osaltaan on hidastanut lopullisen valintapäätöksen tekoa. Rekrytointissa on ollut haasteita, kaikkia avoimena olevia paikkoja ei ole saatu täytettyä.

Hankerahoituksen osuus toiminnan järjestämisessä kasvoi edelleen. Tavoitteena oli kiinnittää hankkeiden taloussuunnitteluun erityistä huomiota ja huolehtia kirjanpidon täsmällisyydestä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen hankkeet ovat siirtyneet hyvinvointi- ja hankekoordinaattorin koordinaatiovastuulle, mutta muiden hankkeiden osalta koordinaatiosta ja taloudesta vastaa edelleen tulosaluejohtajat.

Hyvinvointipalveluiden hankkeita päättyi runsaasti vuoden aikana. Näiden hankkeiden osalta raportointi on osittain vasta vuonna 2024. Hankkeiden kirjanpito omalla projektikoodilla on pääasiassa toimivaa ja kokonaistilanteen seurannassa tehdään yhteistyötä kirjanpidon kanssa. Hankkeiden seurantaraportit on ajettu palvelualuejohtajalle kirjanpidon toimesta noin joka toinen kuukausi. Hanketuloja kirjataan jaetusti suunnitelman mukaisesti useamman kerran hankekauden aikana.

Hyvinvointipalveluiden toiminta-ajatus

Hyvinvointipalvelujen tehtävänä on kaiken ikäisten kuntalaisten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Hyvinvointipalvelut järjestävät varhaiskasvatusta, esiopetusta, perusopetusta vuosiluokille 1–9, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaa, vaativan erityisen tuen perusopetusta esiopetuksesta yhdeksänteen luokkaan sekä eri-ikäisille kuntalaisille suunnattuja opinto- ja vapaa-aikapalveluja. Hyvinvointipalveluiden henkilöstö toimii aktiivisesti erilaisissa verkostoissa kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä. Hyvinvointityömme arvoja ovat yhteisöllisyys, välittäminen ja yhdessä tekeminen.

Hyvinvointipalveluiden toiminnan järjestämistä ohjaa lainsäädännön lisäksi kuntastrategia ja laaja hyvinvointikertomus. Näihin pohjautuen valmistetaan hyvinvointipalveluiden talousarvio, käyttösuunnitelma sekä muut toimintaa ohjaavat suunnitelmat, toimintaohjeet ja ohjelmat.

Palvelujen laatua ylläpidetään ja kehitetään vuorovaikutuksessa palvelunkäyttäjien, henkilöstön, järjestöjen ja yhdistysten, muiden kunnan palvelualueiden, hyvinvointialueen, seurakuntien sekä elinkeinoelämän kanssa. Henkilöstön tarpeen mukainen täydennyskoulutus sekä toiminnan laadunarviointi tukevat kehittämistyötä.

Hyvinvointipalveluiden taloussuunnitelmakauden 2023–2025 toiminnalliset tavoitteet

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Väestön kasvu		
Saadaan kunnalle Unicefin lapsiystävällinen kunta -status	Lapsiystävällisen kunnan kehittämistyöhön on laadittu suunnitelma ja tavoitteet ja toiminta etenee suunnitelman mukaisesti	Toiminta edennyt pääasiassa suunnitelman mukaisesti, kaikkia koulutuskokonaisuuksia ei ole päästy aloittamaan.
Vapaa-aikapalvelut on nostettu hyvinvointipalveluiden strategiseksi kärjeksi	Laaditaan Liperin nuoriso- ja kulttuuriohjelmat	Nuoriso-ohjelma valmistuu keväällä 2024. Kulttuuriohjelmaan löydetty tekijä.
Ikäystävällisyys näkyy palveluissa ja päätöksen teossa	Kokeillaan ikäihmisten palveluohjauksen järjestämistä kunnan ja Siunsoten rajapintaan	Toiminta ei ole käynnistynyt resurssien puutteen vuoksi.
Hyvinvointipalveluiden viestintä on oikea-aikaista ja positiivista	Laaditaan hyvinvointipalveluiden viestinnän vuosikello vuosittain Uudistetaan hyvinvointipalveluiden Internet- ja Pedanet-sivustot	Kokonaisuuden vuosikelloa ei ole laadittu, vaan on tehty täsmennettyjä vuosikelloja/suunnitelmia eri toimille. Koulujen Internet-sivustojen uusiminen tehdään saman aikaisesti kunnan verkkosivu-uudistuksen kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen sivusto on avattu. Pedanet-sivustojen käytöstä luovutaan.

Viinijärven koulukeskus valmistuu lisäämään alueen pito- ja vetovoimaa.	Toteutetaan Viinijärven koulukeskuksen toteutussuunnitelma ja rakentaminen. Koulukeskukseen sijoittuvat monipuoliset alueen asukkaiden palvelut.	Suunnittelutyö jatkuu edelleen. Käyttäjiä kuultu useissa työpajoissa.
Työllisyys ja elinvoima		
Lasten ja nuorten opetus ja kasvatustapahtuu lähipalveluna	Erityistä tukea tarvitsevien lasten opetus järjestetään lähikoulussa, toteutuu %	7,2 % erityisen tuen oppilaista ei opiskele omassa lähikoulussaan, vaan joko Honkalammen koulussa tai toisen koulun pienryhmässä.
Kestävän kehityksen toimintatavat näkyvät hyvinvointipalveluiden toiminnassa	Varhaiskasvatuksen Creen Care -toiminnan jatkaminen Hyvinvointipalveluiden toimipisteiden kierrätysmahdollisuuksien parantaminen	Creen Care koulutuksen saaneista henkilöistä kootaan varhaiskasvatuksessa oma mentoriryhmä, joka jalkauttaa jatkossa kestävä kehityksen menetelmiä varhaiskasvatusyksiköissä. Koulujen kierrätysastiat tulleet.
Hyvinvointipalvelut on aktiivinen verkostoyhteistyökumppani	Hyvinvointityön vuosikello kootaan toiminnan perustaksi vuosittain Järjestöyhteistyöryhmän toiminta vähintään 4 krt/vuosi Järjestöavustuksien määrä, 50 000 €/vuosi	Kokonaisuuden vuosikello ei vielä käytössä Toteutunut. Toteutunut.
Talous		
Hyvinvointipalveluissa asiointia on muutettu mahdollisimman paljon sähköiseksi.	Koulujen päätöksentekoa siirretään Primukseen Sähköinen tilavarausjärjestelmä otetaan käyttöön	Toteutunut suunnitellusti Otettu käyttöön.
Hankkeiden ja avustusten kokonaishallinta on hyvä. Euromäärällisesti valtionavustus/hankerahan määrä kasvaa.	Haetaan aktiivisesti valtiolta hanke/avustus euroja, haetut/saadut eurot Hankkeiden koordinointi keskitetään hankekoordinaattorille ja johtoryhmälle.	Haettavien hanke/avustuseurojen määrä väheni, haettu 418 600 €/ saatu 315 400 € Hankkeiden määrä vähentynyt, hyte- hankkeet kokonaisuudessa hyvinvointi- ja hankekoordinaattorilla ja muut hankkeet tulosaluejohtajalla.

Kustannusten nopea kasvu on päättynyt.	<p>Palvelualueen henkilöstömäärää ei lisätä, vakanssien lukumäärä kpl</p> <p>Palveluiden järjestämistä avataan etsimällä kustannustehokkaampia malleja, avatut prosessit kpl</p>	<p>373,5 vakanssia, vakanssien määrä ei lisääntynyt</p> <p>2 kpl (tilavaraukset, järjestöavustukset)</p>
Henkilöstö		
Henkilöstö on ammattitaitoista	<p>Ammattitaitoa kehittävät ja ylläpitävät koulutukset, 3 pvä/hlö</p> <p>Lastenhoitajien sosionomikoulutukset, koulutuksessa lastenhoitajat hlöä</p>	<p>Koulutusten kokonaismäärä arvioidaan osana henkilöstötilinpäätöstä</p> <p>Lastenhoitajien sosionomikoulutukset, koulutuksessa lastenhoitajat 10 hlöä</p>
Hyvinvointipalveluissa työyhteisöt ovat yhteisöllisiä ja työntekijöiden työhyvinvointi on hyvällä tasolla	<p>Seurataan henkilöstön työhyvinvoinnin kehittymistä, työhyvinvointikyselyn myötä tehty toimintasuunnitelmat jokaisessa yksikössä</p> <p>Mahdollistetaan työnohjausta nykyistä enemmän, työnohjausta saaneiden lukumäärä kpl</p>	<p>Työhyvinvointikyselyt toteutettiin syksyllä 2023. Toimintasuunnitelmat laaditaan vasta vuoden 2024 aikana.</p> <p>Säännöllisessä työnohjauksessa vuoden aikana 10 henkilöä. Lisäksi yksittäisiä työnohjauskertoja tarpeen mukaisesti.</p>
Uuden työntekijän perehdytys on laadukasta	<p>Hyvinvointijohtajan uusille työntekijöille suunnatut perehdytykset käytössä krt /vuosi</p> <p>Otetaan käyttöön mentori-toimintamalli perehdytyksessä</p>	<p>Perehdytystilaisuuksia 3 kpl</p> <p>Mentoritoimintaa varhaiskasvatuksessa ja Ylämyllyn koululla.</p>
Kriittisten tehtävien osaaminen ja varajärjestelmät on varmistettu ja tiedossa	<p>Tehtävien varajärjestelmät on kirjattu</p> <p>Varautumisen suunnitelmat tulosalueilla on päivitetty vuosittain</p>	<p>Kaikissa tehtävissä varajärjestelmät eivät ole vielä varmentuneet henkilöstövaihdosten ja osaamisen puuttumisen myötä. Molempien tavoitteiden toteuttaminen kesken.</p>
Hyvinvointipalveluissa kannustetaan työyhteisöjä nostamalla esille eri työyhteisöjen toimivia työtapoja ja käytänteitä	<p>Otetaan käyttöön työyhteisöjen pienet muistamiset, vähintään kaksi työyhteisöä/vuosi</p>	<p>Toteutuneet yksiköissä eri tavoin. Täsmällistä seurantaa tilaisuuksista ei ole. Juhla- ja merkkipäiviä juhlistetaan yleisesti.</p>

Hyvinvointipalveluiden toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2023

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Hyvinvoinnin hallinto		
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kokonaisuus on selkeä.	Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahojen hallinnointi siirretään hyvinvointipalveluihin, € Hyte- tiimin toiminta on suunniteltu ja vakiintunut. Kokoontumiset tavoite 6 kpl /v	Muutos tapahtunut 1.1.2023, yhteensä noin 55 000 euroa määrärahoja siirretty hyvinvointipalveluihin. Hyte- tiimi kokoontunut vuoden aikana 8 kertaa.
Kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyömuodot toimivat hyvin.	Uudistunut hyvinvointiryhmä aloittaa toiminnan poikkihallinnollisena ja monialaisena toimijana. Kokoontumiset 4 kpl/vuosi Kunnan ja hyvinvointialueen väliset neuvottelut käynnistyvät, Toimintatavat kirjattu kyllä/ei toteutuneet neuvottelut 1 kpl/vuosi	Uudistunut hyvinvointiryhmä aloittanut toiminnan. Kokouksia ollut kuusi. Kunnan ja hyvinvointialueen neuvottelut edelleen valmisteluvaiheessa. Yhteistyösopimusta on hyväksytty keväällä ja tarkennetut toimintatavat ovat suunnittelussa.
Lapsivaikutusten arviointi on osa kunnan toimintamallia.	Lapsivaikutusten arvioinnista on kirjatut toimintaohjeet. Lapsivaikutusten koulutukset aloitetaan henkilöstölle ja luottamushenkilöille vuoden 2023 aikana ja jatketaan vuonna 2024	Lapsivaikutusten arvioinnin toimintaohjeet ovat valmisteluvaiheessa. Koulutukset toteutuneet suunnitellusti ja jatkuvat edelleen.
Ikäystävällisyys näkyy päätöksenteossa ja toiminnassa	Ikäystävällisyyden ohjelma valmistuu vuoden loppuun mennessä.	Ikäystävällisyyden ohjelman on valmis.
Perusopetus		
Oppilaiden äidinkielen taidot paranevat	Lukuseula-menetelmällä kartoitetaan oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen tasoa kaikilla kouluilla. Tehdyt kartoitukset 300 kpl. Lukudiplomin suorittaminen otetaan käyttöön kaikissa kouluissa. Suoritetut lukudiplomit 40 % oppilaista Kouluissa otetaan käyttöön jokin lukemista kannustava keino tai useampi. Kirjataan keinot kouluittain käyttötalousuunnitelmaan ja	Lukuseula on kokeilu käytössä. Lukuvuoden aikana tehtyjä kartoituksia 715 kpl. Lukuseula-arviointeja ei jatketa lukuvuonna 2023–2024 ohjelmiston sopivuuden haasteiden ja hinnan takia. Lukudiplomien määrästä ei ole saatavilla kokonaismäärää. Lukudiplomi on käytössä Ylämyllyn koulun 1–6 luokilla ja Viinijärvellä osittain. Muilla kouluilla diplomin käyttöä on kokeiltu. Lukutaidon edistämiseen on kaikilla kouluilla suunniteltu keinoja,

	arvioidaan toteutumista tilinpäätöksen yhteydessä.	jotka kirjataan lukuvuosisuunnitelmaan.
Kouluyhteisössä arki on vakaata, joustavaa ja turvallista.	<p>Koulujen sähköiset pelastussuunnitelmat on ajantasaiset ja käytössä.</p> <p>Aikuisten välinen tiedonkulku etenkin nivelvaiheissa on suunniteltua ja säännöllistä. Nivelvaiheen toimintatavat on kirjattu kouluittain lukuvuosisuunnitelmiin</p> <p>Avekki-koulutukset henkilöstölle, koulutuksiin osallistuneet 20 hlöä/vuosi</p> <p>Oppilaiden osallisuutta lisätään, oppilaskunnan edustajien ja koulun johdon yhteiset tapaamiset 4 kpl/lukuvuosi/koulu</p> <p>Kuntatasoinen oppilaskuntien puheenjohtajiston ja vastuopettajien yhteinen kokoontuminen kerran vuodessa.</p>	<p>Kaikilla kouluilla on sähköinen pelastussuunnitelma.</p> <p>Nivelvaiheiden toimintatavat on kirjattu kunkin koulun lukuvuosisuunnitelmaan.</p> <p>Avekki-koulutus jouduttiin siirtämään pahentuneen koronatilanteen takia tammikuulle.</p> <p>Tapaamisen toteutuneet jokaisella koululla.</p> <p>Toteutus muuttui lapsiparlamentin suuristunnoksi lasten oikeuksien viikolla. Koulutuksellinen oppilaskuntatapaaminen siirtyi vuodelle 2024.</p>
Varhaiskasvatus		
Päiväkotien, perhepäivähoidon ja esiopetuksen viestintä on suunnitelmallista ja monikanavaista.	Jokainen yksikkö laati viestintäsuunnitelman ja määrittelee viestintäkanavat.	Jokainen yksikkö on laatinut oman viestintäsuunnitelman varhaiskasvatuksessa. Perhepäivähoitajat käyttävät varhaiskasvatuksen yhteistä viestintäsuunnitelmaa. Osa ryhmistä viestii aktiivisesti sosiaalisen median kautta.
Inklusio toteutuu tasapuolisesti kaikissa yksiköissä.	Inklusion toteutumisen arviointi tehdään kaikissa ryhmissä ja sen perusteella laaditaan kehittämissuunnitelma.	Yhteistyötä inklusion osalta on tehty mm. tukitiimin kanssa. Erityisopettajien resurssia on lisätty. Näin on varmistettu tuen toteutuminen yksiköissä. Inklusion osalta arvioinnit ja kehittämissuunnitelmat ovat pääosin tehty.
Toiminnan suunnittelussa näkyy lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseet tavoitteet ja lasten	Lapsiryhmien toimintasuunnitelmiin on kirjattu lasten varhaiskasvatussuunnitelmien	Lego Serious Play menetelmäkoulutusta on saanut vain osa nykyisestä henkilöstöstä. Lasten

mielenkiinnon sekä kiinnostuksenkohteet.	tavoitteet ja osallistavilla menetelmillä, kuten LEGO® Serious Play® menetelmällä saadut lasten mielenkiinnon kohteet ja heitä motivoiva toiminta.	mielenkiinnonkohteita sekä heitä motivoivaa toimintaa on havainnoitu. Vasun tavoitteet on nostettu esiin havainnoinnin sekä erilaisten menetelmien avulla.
Dialogin hallinta on onnistuneen pedagogisen johtajuuden keskeisin indikaattori.	Dialogisuuden kehittäminen varhaiskasvatuksen vastaavien pedagogisessa johtamisessa. Henkilökunta arvioi dialogisuuden toteutumista vuorovaikutuksessa ennen vastaavien ohjausta ja valmennusta sekä sen jälkeen.	Dialogisuus kysely on tehty henkilöstölle alku- ja loppumittauksena. Esihenkilöt ovat saaneet lisäkoulutusta kyselyjen välillä ja dialogisuutta johtamisen apuna harjoiteltu. Varhaiskasvatus yksiköiden esihenkilöt ovat laatineet omat johtamisen kehittämissuunnitelmat.
Opettajajohtajuus toteutuu varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.	Varhaiskasvatuksen opettajat itsearvioivat opettajajohtajuutta minäpystyyden kautta. Opettaja ja pedagoginen johtaja kehittävät arvioinnin perusteella jaettava pedagogista johtajuutta.	Opettajajohtoisuutta on tuettu ja hanketyöntekijä on ollut työskentelyssä mukana ja minäpystyyvyys-kyselyt on toteutettu.
Opinto ja vapaa-aika		
Liikkumisohjelman ja liikuntapakkasuunnitelman toteuttaminen aloitetaan	Työ liikuntapalvelujen keskeisten kehittämiskohteiden edistämiseksi aloitetaan suunnitelman mukaisesti. Liikuntapaikkasuunnitelman mukaista liikuntapaikkojen kehittämis- ja ylläpitotyötä tehdään yhdessä elinympäristöpalvelujen kanssa.	Työ käynnistynyt.
Nuoriso-ohjelma valmistuu vuoden loppuun mennessä	Vuoden aikana tehdään nuoria ja nuorten kanssa toimivia osallistava nuoriso-ohjelma. Ohjelmaan kirjataan keskeiset kehittämiskohteet kunnallisen nuorisotyön edistämiseksi.	Nuoriso-ohjelma valmistuu keväällä 2024.
Kulttuuriohjelman tekeminen aloitetaan	Vuoden aikana aloitetaan kulttuuriohjelman tekeminen. Ohjelmaan kirjataan keskeiset kehittämiskohteet kunnallisen kulttuurityön edistämiseksi.	Opinnäytetyön tekijä löytynyt. Kulttuuriohjelman tekeminen käynnistyy v. 2024.
Tilavarausjärjestelmä otetaan käyttöön	Liikuntatilojen ja muiden kunnan kautta varattavien tilojen tilavarausjärjestelmä otetaan käyttöön. Tilavarausjärjestelmästä viestitään aktiivisesti ja säännöllisesti kuntalaisille.	Sähköinen tilavarausjärjestelmä on aktiivisessa käytössä tilavarausten tekemisessä.

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut	TP 2021	TP 2022	TA 2023	TP 2023
Ulkopuolinen hankerahoitus	536 147 €	639 093 €	752 892 €	737 995 €
Oppilasmäärä 20.9. 1.–9. lk	1 388	1 368	1 368	1 369
Esioppilaiden määrä 20.9.	139	139/41	141/41 + 3	123 + 4
Varhaiskasvatuksessa olevien lasten määrä 31.12.	577	559	580	536
Kotikuntakorvauslasten määrä e-9	121	131	135	131
Kuljetusoppilaiden määrä e-9	609	629	629	593
Perusopetus koulutoiminnan hinta/oppilas	-	9 042 €	9 514 €	9589,7 €
Vapaa-aikapalvelut euroa/asukas/vuosi (oma toiminta) *	102,74 €	115,30 €	125,38 €	125,14 €
Seutuopiston nettomenot €/as	10,12 €	13,34 €	12,54 €	11,82 €
Musiikkiopiston nettomenot €/as	7,33 €	7,86 €	9,17 €	8,23 €
Seutukirjaston nettomenot €/as	50,38 €	50,44 €	50,84 €	50,97 €

* ei sisällä seutuopisto, seutukirjaston eikä musiikkiopiston maksuosuuksia

400 Hyvinvoinnin hallinto	TA 2023	Muutos	TA2023M	TP 2023	TA-%	TP 2022
Toimintatuotot	760 137	0	760 137	741 962	97,6	650 606
Myyntituotot	0	0	0	1 597		14 493
Tuet ja avustukset	760 137	0	760 137	738 693	97,2	634 637
Muut toimintatuotot	0	0	0	1 671		1 476
Toimintakulut	-1 150 409	7 088	-1 143 321	-1 089 497	95,3	-966 129
Henkilöstökulut	-1 018 779	7 088	-1 011 691	-865 629	85,6	-805 808
Palkat ja palkkiot	-834 793	5 850	-828 943	-707 979	85,4	-661 269
Henkilösivukulut	-183 986	1 238	-182 748	-157 650	86,3	-144 539
Eläkekulut	-148 530	986	-147 544	-131 002	88,8	-119 194
Muut henkilösivukulut	-35 456	252	-35 204	-26 648	75,7	-25 345
Palvelujen ostot	-79 280	0	-79 280	-169 171	213,4	-100 066
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-14 616	0	-14 616	-15 056	103,0	-33 245
Avustukset	- 3 000	0	-3 000	-52	1,7	-930
Muut toimintakulut	-34 734	0	-34 734	-39 589	114,0	-26 080
Toimintakate	-390 272	7 088	-383 184	-347 535	90,7	-315 523

420 Perusopetus	TA 2023	Muutos	TA2023M	TP 2023	TA-%	TP 2022
Toimintatuotot	1 873 168	-598 582	1 274 586	1 515 393	118,9	569 265
Myyntituotot	1 751 968	-598 582	1 153 386	1 384 441	120,0	473 917
Maksutuotot	83 200	0	83 200	70 727	85,0	72 680
Tuet ja avustukset	28 000	0	28 000	32 995	117,8	13 198
Muut toimintatuotot	10 000	0	10 000	27 229	118,9	9 469
Toimintakulut	-17 247 103	-122 892	-17 369 995	-17 652 474	101,6	-15 714 145
Henkilöstökulut	-9 708 794	-122 976	-9 831 770	-9 886 564	100,6	-8 470 444
Palkat ja palkkiot	-7 804 540	-101 842	-7 906 382	-7 929 145	100,3	-6 977 885
Henkilösivukulut	-1 904 254	-21 134	-1 925 388	-1 957 420	101,7	-1 492 599
Eläkekulut	-1 566 317	-16 722	-1 583 039	-1 654 916	104,5	-1 217 770
Muut henkilösivukulut	-337 937	-4 412	-342 349	-302 504	88,4	-274 790
Palvelujen ostot	-4 021 026	0	-4 021 026	-4 278 259	106,4	-4 003 537
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-471 150	0	-471 150	-427 264	90,7	-435 395
Avustukset						-162
Muut toimintakulut	-3 046 133	84	-3 046 049	-3 060 404	100,5	-2 804 607
Toimintakate	-15 373 935	-721 474	-16 095 409	-16 137 081	100,3	-15 144 881
Valtionosuudet	0	618 000	618 000	618 084	100,0	349 165
Vuosikate	-15 373 935	-103 474	-15 477 409	-15 518 997	100,3	-14 795 716

440 Varhaiskasvatus	TA 2023	Muutos	TA2023M	TP 2023	TA-%	TP 2022
Toimintatuotot	441 692	-84 500	357 192	364 019	101,9	541 070
Myyntituotot	800	0	800	64 508	8 063,6	39 886
Maksutuotot	375 892	-84 500	291 392	265 062	91,0	366 802
Tuet ja avustukset	65 000	0	65 000	33 853	52,1	133 907
Muut toimintatuotot				595		474
Toimintakulut	-8 983 019	-63 271	-9 046 290	-9 012 418	99,6	-8 543 826
Henkilöstökulut	-5 497 612	-118 471	-5 616 083	-5 576 988	99,3	-5 416 067
Palkat ja palkkiot	-4 408 247	-97 773	-4 506 020	-4 452 954	98,8	-4 334 201
Henkilösivukulut	-1 089 365	-20 698	-1 110 063	-1 124 034	101,3	-1 081 866
Eläkekulut	-898 490	-16 464	-914 954	-954 782	104,4	-908 639
Muut henkilösivukulut	-190 875	-4 234	-195 109	-169 252	86,7	-173 228
Palvelujen ostot	-1 521 192	0	-1 521 192	-1 544 151	101,5	-1 471 336
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-118 700	0	-118 700	-111 843	94,2	-104 576
Avustukset	-711 200	55 200	-656 000	-641 586	97,8	-642 381
Muut toimintakulut	-1 134 315	0	-1 134 315	-1 137 850	100,3	-909 344
Toimintakate	-8 541 327	-147 771	-8 689 098	-8 648 399	99,5	-8 002 757

460 Opinto ja vapaa-aika	TA 2023	Muutos	TA2023M	TP 2023	TA-%	TP 2022
Toimintatuotot	74 105	0	74 105	106 414	143,6	85 230
Myyntituotot	62 105	0	62 105	82 999	133,6	71 163
Tuet ja avustukset	0	0	0	602		108
Muut toimintatuotot	12 000	0	12 000	22 813	190,1	13 958
Toimintakulut	-2 459 700	-18 005	-2 477 705	-2 453 279	99,0	-2 319 925
Henkilöstökulut	-433 952	-18 005	-451 957	-460 130	101,8	-472 384
Palkat ja palkkiot	-348 446	-14 860	-363 306	-368 333	101,4	-346 254
Henkilösivukulut	-85 506	-3 145	-88 651	-91 797	103,5	-126 130
Eläkekulut	-70 417	-2 501	-72 918	-78 216	107,3	-112 757
Muut henkilösivukulut	-15 089	-644	-15 733	-13 580	86,3	-13 373
Palvelujen ostot	-827 236	0	-827 236	-817 040	98,8	-782 399
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-25 000	0	-25 000	-14 926	59,7	-22 231
Avustukset	-52 500	0	-52 500	-50 200	95,6	-52 180
Muut toimintakulut	-1 121 012	0	-1 121 012	-1 110 983	99,1	-990 411
Toimintakate	-2 385 595	-18 005	-2 403 600	-2 346 866	97,6	-2 234 695

40 Hyvinvointipalvelut yhteensä	TA 2023	Muutos	TA2023M	TP 2023	TA-%	TP 2022
Toimintatuotot	3 149 102	-683 082	2 466 020	2 727 787	110,6	1 846 170
Myyntituotot	1 814 873	-598 582	1 216 291	1 533 546	126,1	599 459
Maksutuotot	459 092	-84 500	374 592	335 789	89,6	439 482
Tuet ja avustukset	853 137	0	853 137	806 143	94,5	781 851
Muut toimintatuotot	22 000	0	22 000	52 308	237,8	25 378
Toimintakulut	-29 840 231	-197 079	-30 037 310	-30 207 668	100,6	-27 544 026
Henkilöstökulut	-16 659 137	-252 363	-16 911 500	-16 789 311	99,3	-15 164 703
Palkat ja palkkiot	-13 396 026	-208 624	-13 604 650	-13 458 410	-98,9	-12 319 609
Henkilösivukulut	-3 263 111	-43 739	-3 306 850	-3 330 901	100,7	-2 845 094
Eläkekulut	-2 683 754	-34 701	-2 718 455	-2 818 916	103,7	-2 358 359
Muut henkilösivukulut	-579 357	-9 038	-588 395	-511 985	87,0	-486 735
Palvelujen ostot	-6 448 734	0	-6 448 734	-6 808 621	105,6	-6 357 337
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-629 466	0	-629 466	-569 071	90,4	-595 889
Avustukset	-766 700	55 200	-711 500	-691 838	97,2	-695 653
Muut toimintakulut	-5 336 194	84	-5 336 110	-5 348 826	100,5	-4 730 442
Toimintakate	-26 691 129	-197 079	-30 037 310	-27 479 881	99,7	-25 697 856
Valtionosuudet	0	618 000	618 000	618 084	100,0	349 165
Vuosikate	-26 691 129	-262 161	-26 953 290	-26 862 541	99,7	-25 348 691

Käyttösuunnitelman arviointi

Perusopetus

Perusopetuksen tulosalue tuottaa perusopetuksen palveluja luokille 1–9, vaativan erityisen tuen esiopetusta ja perusopetusta Honkalammen Elmeri-koulussa, aamutoimintaa Ylämyllyn ja Honkalammen kouluissa ja iltapäivätoimintaa kaikissa yksiköissä. Kunnassamme on kuusi perusopetuksen koulua, joista neljä on alakouluja, yhdessä on alakoulun lisäksi kunnan yhteinen yläkoulu sekä Honkalammen Elmeri koulu, jossa oppilaita esiopetuksesta 9. luokkaan. Opetus perustuu positiiviseen pedagogiikkaan ja oppilaan osallisuuteen ja aktiiviseen rooliin.

Tavoitteita ja toimintaa kuvaavat tunnusluvut	TP 2020	TP 2021	TP 2022	TA 2023	TP 2023
Vakituisten koulunkäynnin ohjaajien määrä 31.12.			46	48	47
Määräaikaisten koulunkäynnin ohjaajien määrä 31.12.			14	12	15
Määräaikaisten opettajien määrä 31.12.			11	13	27
Vakituisten opettajien määrä 31.12.			105	106	91
erityisen tuen oppilaat 20.9. 1–9 lk. %	8,0 %	7,5 %	8,3 %	10,4 %	10,88 %

	TP 2021	TP 2022	TA 2023M	TP 2023
Liperin koulu				
Tuotot	3 507	3 813	1 000	15 155
Kulut	-3 565 477	-1 577 129	-1 308 074	-1 356 905
Toimintakate	-3 561 970	-1 573 316	-1 307 074	-1 341 751
Ylämyllyn koulu				
Tuotot	5 601	13 317	0	68 862
Kulut	-3 931 948	-4 098 581	-4 496 232	-4 425 843
Toimintakate	-3 926 347	-4 085 264	-4 496 232	-4 356 981
Patteriston yksikkö				
Tuotot	14	454	0	4 014
Kulut	-2 366 972	-4 488 238	-4 723 422	-4 812 642
Toimintakate	-2 366 958	-4 487 784	-4 723 422	-4 808 629
Viinijärven koulu				
Tuotot	2 931	251	0	974
Kulut	-1 374 369	-1 357 060	-1 681 779	-1 699 893
Toimintakate	-1 371 437	-1 356 809	-1 681 779	-1 698 919
Mattisenlahden koulu				
Tuotot	72	84	0	394
Kulut	-414 836	-413 025	-436 576	-431 992
Toimintakate	-414 764	-412 942	-436 576	-431 598
Salokylän koulu				
Tuotot	79	84	0	468
Kulut	-438 656	-452 149	-503 879	-492 312
Toimintakate	-438 577	-452 064	-503 879	-491 845
Honkalammen koulu				
Tuotot	-	421 198	1 091 960	1 248 585
Kulut	-	-770 363	-1 709 960	-1 865 272
Toimintakate	-	-349 165	-618 000	-616 688
Valtionosuudet		349 165	618 000	-618 084
Vuosikate		0	0	1 396
Muu perusopetus				
Tuotot	154 277	130 064	181 626	176 942
Kulut	-2 402 307	-2 557 600	-2 510 073	-2 567 613
Toimintakate	-2 248 030	-2 427 536	-2 328 447	-2 390 671

Liperin koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Uuden koulun toimintakulttuurin rakentaminen.	Yhteinen henkilöstökokous kaikille henkilökunnan jäsenille viikoittain. Henkilökunnalle on	Yhteinen henkilöstökokous toteutui viikoittain. Henkilöstöllä on yhteiset

<p>Kouluun siirtyivät opiskelemaan alakoululaisten lisäksi myös 5- ja 6-vuotiaat esioppilaat.</p> <p>Oman koulun identiteetti rakentuu. Tärkeä arvo Liperin koulun osalta on yhteisöllisyys. Uusi koulurakennus yhdistää perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen toimijat.</p>	<p>yhteiset suunnittelu-, kokous- ja taukotilat.</p> <p>Esioppilaiden ja perusopetuksen oppilaiden yhteiset ruokailu –ja välitunti/ulkoiluajat.</p> <p>Yhteisten juhlien ja tapahtumien järjestäminen.</p>	<p>suunnittelu-, kokous- ja taukotilat.</p> <p>Esioppilaiden ja perusopetuksen ruokailu- ja ulkoiluajat ovat osittain yhteiset.</p> <p>Vuonna 2023 järjestettiin yhteiset kevät- ja joulujuhlat esiopetuksen ja perusopetuksen oppilaille. Lisäksi toteutettiin yhteinen pilkkipäivä Kirkkolahdella sekä elokuva- ja konserttitapahtumia.</p>
<p>Uusi opetusteknologia otetaan käyttöön. Kaikissa opetustiloissa on käytössä CTOUCH-kosketusnäytöt.</p> <p>Oppilaskoneita on yhteensä 40 kpl ja iPadeja 20 kpl.</p>	<p>Koko opetushenkilöstö kouluttautuu CTOUCH-näyttöjen käyttäjiksi ja käyttää uutta opetusteknologiaa päivittäin opetuksessa.</p> <p>Oppilaiden digi- ja näppäintaitoja harjoitetaan säännöllisesti. Oppilaiden kanssa käytetään monipuolisesti sähköisiä oppimateriaaleja.</p>	<p>Koko henkilökunta käyttää päivittäin CTOUCH-näyttöjä. Perusopetuksen puolella on käytössä digitaaliset opetusmateriaalit useissa oppiaineissa.</p> <p>Laitteita käytetään säännöllisesti.</p>
<p>Koulun arki on turvallinen.</p>	<p>Koulun arjessa kiinnitetään erityistä huomiota siihen, että jokaisella on turvallista olla. Kaikki puuttuvat epäasialliseen käytökseen. Kiusaamista ei sallita.</p> <p>Uuden koulurakennuksen ja piha-alueen toimivuutta seurataan. Epäkohdista keskustellaan ja viedään asioita tarvittaessa eteenpäin.</p> <p>Uuden pelastussuunnitelman laatiminen muuttuneelle kouluympäristölle.</p> <p>Riski-Arvin päivittäminen.</p>	<p>Asiasta keskustellaan jatkuvasti ja kaikkeen epäasialliseen käytökseen pyritään puuttumaan heti.</p> <p>Epäkohdista on raportoitu eteenpäin (esim. puuttuvat esteet kattotikkailta Taitolassa, piharoskisten puuttuminen) Uusi pelastussuunnitelma on laadittu yhteistyössä varhaiskasvatuksen kanssa. Riski-Arvi päivitettiin ennen Liperin koulun terveellisyyden ja turvallisuuden tarkastusta 25.10.2023.</p> <p>Liperin koulu sai 20 uutta Verso-sovittelijaa 3.10.2023 pidetyn koulutuksen myötä. Koko henkilöstölle pidettiin myös samana päivänä 1h mittainen Verso-koulutus.</p>

	Verso-sovittelijoiden aktiivinen hyödyntäminen.	Yhteiset pelisäännöt on laadittu. Suurimman osan mielestä yhteisiä pelisääntöjä noudatetaan hyvin. Osa henkilöstöstä kuitenkin kokee, etteivät kaikki ole sitoutuneet näiden noudattamiseen. Yhteistä keskustelua asiasta jatketaan.
	Yhteisten pelisääntöjen laatiminen ja niiden noudattaminen.	

Ylämyllyn koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Uuden Ylämyllyn koulun yhtenäisen toimintakulttuuri vahvistuu.	Toiminta 1.8.2022 uudistetulla tiimirakenteella jatkuu. Tiimien tehtävien päivitys ennen uutta lukuvuotta ja tiimin toiminnan tukeminen.	Tiimien tehtävät päivitetty. Toimintakulttuuria avattu ja tärkeimpiä painopisteitä haettu koko työyhteisöä osallistaen.
Johtotiimin työskentely kehittyi.	Oman kehittämistyön tukena johtotiimin valmennus	Käynnistettiin koulun omana toimintana johtotiimitoiminnan kokonaiskuvaus ja kehittämistyö.
Hyvinvoinnin, turvallisuuden ja kohtaamisten edistäminen	Varmistetaan, että arjessa on aikaa kohdata oppilas	Ylämyllyn koulun arvoihin kuuluu arvokas kohtaaminen. Oppilaiden näkemys asiaan saadaan tietoon THL:n kouluterveyskyselyn ja koulun oman hyvinvointikysely kautta, joka toteutetaan 2 kertaa lukuvuodessa.
"Meidän koulussa" oppilaiden ääni näkyy, kuuluu ja vaikuttaa	Päivitetään Ylämyllyn koulun logo oppilaita osallistaen Oppilaskunnan hallitusten puheenjohtajien tapaamiset rehtoreiden kanssa toteutetaan säännöllisesti	Koululle valittu uusi logo, joka valittiin laajasta joukosta. Tapaamisia säännöllisesti, alakoululla kuukausittain. Alakoululla on otettu käyttöön järjestelmällinen kummitoiminta 6->3.lk kummeja, 5->2.lk kummeja ja 4.-> 1.lk:n kummeja. Kummitoimintaan vuosikello laadittu.
Turvataan tukitoimet – lisätään kannustavuutta	Lautakunnan kummin vierailut yksiköissä Tehdään tarvittava oppilashuollon yhteistyö yhdessä oppilaiden ja perheiden kanssa	Kummien tapaaminen 2/23, yläkoululla avoimet ovet 5/23 Henkilökohtaiset suunnitelmat ovat toteutuneet tuen käsikirjan mukaisesti. Yksilökohtaisia opiskeluhuoltoryhmiä on pidetty

<p>Kehitetään kannustavuutta ja positiivisen palautteen antamista koulun toiminnassa</p>	<p>Tukitoimet ovat joustavia, riittäviä, yhteisesti sovittuja ja suunniteltuja sekä riittävän pysyviä oppilaiden tarpeiden mukaan</p> <p>Järjestetään positiivisen pedagogiikan ja tunnetaitojen täydennyskoulutusta henkilöstölle. Päivitetyn tunne- ja turvataitojen ops:n toimeenpano</p> <p>ITLA:n projektin tuki opiskeluhuollon kehittämistyölle jatkuu</p>	<p>tarvittaessa. Yhteisöllisessä opiskeluhuollossa on mietitty koko kouluun liittyviä asioita 4 kertaa vuodessa vuosikellon mukaisesti.</p> <p>Tukitoimet on pystytty toteuttamaan suunnitellusti, tilanteiden mukaan joustavasti ja riittävän pysyvästi.</p> <p>Yhteistä täydennyskoulutusta ei ole järjestetty, mutta popeda -tavoitetta edistetty koko koulun toimintakulttuurin kehittämistyössä. Jokainen henkilökunnan jäsen on miettinyt oman popeda-tavoitteen lv. 23–24. Tästä tavoitteen toteutumisesta keskustellaan kehityskeskustelussa</p> <p>ITLA-projektissa toimintamalleja kehitetty, mm. koulussa läsnäolomalli on otettu käyttöön.</p>
<p>Kestävän elämäntavan edistäminen yhdessä oppien – yhdessä tehden</p> <p>Pyritään hankkimaan nykyaikaiset ja ajanmukaiset kierrätysjärjestelmät</p>	<p>Gloaalikasvatus-suunnitelman toimivuuden arviointi. Vahvistetaan oppilaiden toimijuutta kestävän elämäntavan toteuttamisessa.</p> <p>Oppilas saa valmiuksia toimia tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävällä tavalla.</p> <p>Mukana yhteistyössä fyysisten kierrätysjärjestelmien rakentamisessa koululle</p>	<p>Kestävän kehityksen tiimi sekä ala- että yläkoulussa toiminut teeman toteuttamiseksi sekä arvioinut globaalikasvatuksen toimivuuden koulussamme.</p> <p>Tuta-ops ja ns. hyvistunnit otettu käyttöön 1x/kk luokkasteilla 1–6, tuta-tunti 8.-luokalla. Näillä tunneilla pyritään lisäämään kouluviihtyvyyttä ja kouluun kiinnittymistä.</p> <p>Kestävän elämäntavan edistämistä ja kierrätystä viety eteenpäin oppilaiden kanssa, kierrätysjärjestelmät tilattu loppuvuodesta elinympäristöpalveluiden toimesta.</p>

Lukemisen taitojen kehittäminen	Käytössä lukuseula, jonka avulla kartoitetaan oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen tasoa Kartoitetaan luki-taidot luokka-asteilla 2, 5 ja 7 ja muilla tarvittaessa	Lukuseulan kokeilukäyttö päättyi kevääseen 2023. Kaikkia suunniteltuja ikäluokkia ei kartoitettu.
Lukeva koulu –malli otetaan käyttöön koko koulussa	Alakoulussa otetaan käyttöön lukudiplomi, seurataan suoritettujen lukudiplomien määrää sekä toteutetaan read hour -lukutuokioita	Toteutunut suunnitelman mukaisesti, alakoulussa lukeminen lukuvuositeemana. 90 % oppilaista suorittanut diplomin
Kirjastoyhteistyön kehittyminen	Yläkoululla otetaan käyttöön lukemiseen kannustava, seudullisesti kehitetty pelillistävä sovellus	Yhdeksäsluokkalaiset pilotoivat Riveillä-sovellusta, joka avautuu kaikille kouluille vuodenvaihteen jälkeen.
	Lukutaidon vahvistaminen ja kirjastoyhteistyö huomioidaan kaikkien oppiaineiden tunneilla	Toteutettiin Read Hour -teemat (4 krt/lv) yläkoulussa. Alakoulussa Readhour osana kummitoimintaa.
	Jokaisella oppilaalla on kirjastokortti	Luokkakortit käytössä alakoulussa. Yläkoulussa jokaisella oppilaalla on oma kirjastokortti ja PIN-koodi verkkokirjastoon.
	Kirjastovierailuja ja/tai yhteistyötä kirjaston kanssa tehdään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti	Toteutunut alakoululla suunnitelman mukaisesti. Yläkoululla kirjastovälitunnit 2 krt/vko sekä yhteistyöprojektit eri oppiaineiden sisällä.

Viinijärven koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Luku- ja kirjoitustaidon kehittäminen kaikilla luokka-asteilla	Lukuseulan tekevät kaikki 2. ja 5.luokan oppilaat, muilla luokka-asteilla myös käytössä. Lukudiplomin suorittaminen kaikilla luokilla	Lukuseula on tehty lähes kaikille luokka-asteille. Kokeilukäyttö päättyi keväällä 2023. Lukudiplomin suorittamiseen on kannustettu ja ohjeistettu kaikilla luokilla.
Turvallinen ja toimiva kouluarki muutettaessa siirtokouluun	Pelastussuunnitelman, yhteisten toimintaohjeiden ja	Toteutunut suunnitellusti

	käytänteiden tarkistaminen ja laatiminen	
Koko koulun hyvinvointi ja yhteisöllisyys	Yhteiset tapahtumat, luokkien välinen yhteistyö, kummioppilastoiminnan tehostaminen, oppilaiden osallisuuden lisääminen esimerkiksi koulun arjen suunnittelussa	Lukuvuoden aikana järjestetty mm. koko koulun yhteinen markkinapäivä, jonka suunnittelussa ja toteutuksessa huomioitu oppilaiden osallisuus. Kummioppilastoimintaa on toteutettu vuosikellon mukaisesti. Hyvinvointipedagogin osallistuminen koulun arjessa ja oppilaiden hyvinvoinnin tukijana tärkeä voimavara.
Hyvinvoinnin ja osallisuuden lisääminen		

Mattisenlahden koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Oppilaiden äidinkielen taidot paranevat	Lukudiplomin suorittaminen kaikilla luokilla. Lukutunnit kerran viikossa kaikilla luokilla. Lukuseula-menetelmällä kartoitetaan oppilaiden lukemisen ja kirjoittamisen tasoa 2. ja 5. luokalla.	Lukudiplomit 3.–6. luokalla käytössä koko lukuvuoden ajan. 1.–2. luokalla kevätlukukauden aikana. Lukutunnit järjestetty tavoitteen mukaisesti. Lukuseulat tehty 2. ja 5. luokille keväällä 2023.
Kouluyhteisössä arki on vakaata, joustavaa ja turvallista. Koulun sähköinen pelastussuunnitelma on ajantasainen ja käytössä	Henkilökunta tutustuu päivitettyyn pelastussuunnitelmaan ja allekirjoittaa sen syksyllä. Nivelvaiheen toimintatavat on kirjattu kouluittain lukuvuosisuunnitelmiin. Aikuisten välinen tiedonkulku etenkin nivelvaiheissa on suunniteltua ja säännöllistä.	Pelastussuunnitelman päivitys ja kuittaus suoritettu tavoitteen mukaisesti. Nivelvaiheen käytännöt kirjattu lukuvuosisuunnitelmaan. Nivelvaiheen tiedonkulku tehty suunnitelman mukaan.
Oppilaiden osallisuutta lisätään	Oppilaskunnan hallituksen toiminta ja aloitteet ovat koko henkilökunnan tiedossa. Oppilaskunnan hallituksen edustajat ja koulun johtaja tapaavat säännöllisesti.	Oppilaskunnan vastuopettaja tiedottanut henkilökuntaa oppilaskunnan toiminnasta lähes viikoittain. Koulunjohtaja osallistunut oppilaskunnan kokouksiin 2 kertaa lukukaudessa.

Salokylän koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Säännöllisen tuki varmistetaan tehostetun ja erityisen tuen oppilaille. Toteutuneet erityisopetuksen tunnit 85 % lukujärjestyksen mukaisesti	Erityisopetusresurssin käyttö suunnitellusti oppimisen tukemiseen Erityisopetuksen kohdentaminen testien perusteella tuen tarpeessa oleville oppilaille.	Erityisopettajan työpanosta on jouduttu käyttämään muiden opettajien sijaistamiseen, mutta samalla vältytty sijaiskustannuksilta. Oppilaat ovat saaneet suunnitellun tuen.
Lukuseula-kartoitukset käytössä	Kaikki 2. ja 5. luokan oppilaat testataan Lukuseula-menetelmällä	Lukuseulan kokeilukäyttö päättyi keväällä 2023, seula ei vastannut odotuksia ja kaikkia oppilaita ei testattu suunnitelman mukaisesti. Lukutunneilla vahvistettu lukemisen taitoja. Lukuhaaste tehty sekä huoltajille että oppilaille.
Työyhteisön yhteisöllisyyden kehittäminen	Koko koulun yhteisöllisyyden kehittämiseksi tehdään erilaisia toimenpiteitä. Järjestetään lukuvuodessa neljä yhteisöllistä iltaa/iltapäivää henkilöstölle.	Toteutunut suunnitelmien mukaisesti.

Honkalammen koulu

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Siun sotelta Liperin kunnan järjestämisvastuulle siirtymiseen liittyvä käytänteiden yhdenmukaistaminen. Liperin hyvinvointipalveluiden suunnitelmien ja toimintamallien tuleminen osaksi Honkalammen koulun arkea.	Käydään läpi työpaikkakokouksissa ja opettajainkokouksissa Liperin kunnan pedagogisia suunnitelmia	Henkilökunta on perehtynyt Liperin hyvinvointipalveluiden suunnitelmiin ja toimintamalleihin. Siirtyminen Liperin kunnan työntekijöiksi on sujunut hyvin.
Elmeri-koulujen hanketoiminnan tuella osaamiskeskusroolin vahvistaminen Pohjois-Karjalan alueella	Osa-aikaisen konsultoivan opettajan palkkaaminen hankkeen varoilla sekä koko henkilöstön osaamisen kehittäminen. Henkilöstön koulutustarpeiden selvittäminen, hankkeeseen liittyviin koulutuksiin osallistuminen sekä osaamisen kehittämissuunnitelma	Osa-aikainen konsultoiva opettaja on käyttänyt kaksi työpäivää viikossa konsultointiin. Kaikkia ajat ovat olleet varattuina, konsultointi on koettu tarpeelliseksi. Elmeri-hankkeen kautta on koulutettu koko Elmeri-koulujen henkilökuntaa, järjestetty Elmeri-päiviä ja päivitetty nettisivuja.
Kuraattorin ja oppilashuollon säännöllinen tuki Honkalammen koululle	Kokous kuraattorin tuen käynnistämisestä ja suunnitelma yhteistyöstä, suunnitelman mukaan toimiminen	Kuraattori käynyt Honkalammen koululla tarpeen mukaan ja osallistunut myös OHR-toimintaan.

Muu perusopetus

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Esi- ja perusopetuksen koulukuljetusten kustannukset eivät kasva indeksikorotusta enempää	Tavoitteellisesti taloudellinen kuljetusten suunnittelu	Sopimushintojen indeksikorotukset 1.8.2022 7,2 % ja 1.8.2023 4,6 %. Kuljetuskustannukset kasvoivat edellisestä vuodesta n. 20 000 € eli 2,2 %

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatusta järjestetään Taikametsän, Lautasuon, Paloaukean, Liperin, Puolivälin- ja Viinijärven päiväkodeissa. Lisäksi vuorohoitoa järjestetään Puolivälin päiväkodissa ja iltahoitoa Viinijärven päiväkodissa. Kahdeksan perhepäivähoitajaa työskentelee omissa kodeissaan.

Esiopetusryhmiä on Taikametsän- Puolivälin-, Paloaukean- ja Viinijärven- sekä Lautasuon päiväkodeilla sekä koulujen yhteydessä Liperin kirkonkylällä ja Salokylällä, joista kaksivuotisen esiopetuskokeilun ryhmiä on Lautasuon-, Paloaukean ja Viinijärven päiväkodeilla. Lukuvuosi 2023–2024 on toisen kokeilukauden viimeinen.

Syksyllä 2022 alkanut varhaiskasvatuksen johtamisen ja arvioinnin kehittämishanke päättyi joulukuussa 2023. Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtaminen on yksi keskeinen laatuun vaikuttava tekijä ja varhaiskasvatuslaki edellyttää säännöllisesti arvioimaan tuotetun palvelun laatua. Liperin varhaiskasvatus on toiminut kansallisen laadunarvioinnin ja sähköisen arviointisovelluksen Valssin yhtenä pilottikuntana.

	TP 2021	TP 2022	TA 2023M	TP 2023
Varhaiskasvatuksen yht.	-885 123	-857 250	-945 956	-823 019
Perhepäivähoito				
Tuotot	66 580	42 966	33 322	23 346
Kulut	-763 002	-679 606	-461 077	-376 478
Toimintakate	-696 422	-636 640	-427 755	-353 132
Liperin päiväkot				
Tuotot	22 798	34 132	8 859	55 462
Kulut	- 280 942	-310 095	-464 495	-506 540
Toimintakate	-258 145	-275 963	-455 636	-451 078
Paloaukean päiväkot				
Tuotot	87 417	112 660	74 048	67 826
Kulut	-880 620	-874 847	-935 825	-1 011 905
Toimintakate	-793 203	-762 187	-861 777	-944 080
Puolivälin päiväkot				
Tuotot	-54 399	37 231	30 912	28 682
Kulut	-1 103 476	-1 173 766	-1 137 491	-1 190 585
Toimintakate	-1 049 077	-1 136 536	-1 106 579	-1 161 903
Viinijärven päiväkot				
Tuotot	52 808	82 506	39 011	52 351
Kulut	-459 523	-528 036	-738 047	-698 119
Toimintakate	-406 715	-445 529	-699 036	-645 768
Lautasuon päiväkot				
Tuotot	75 413	96 087	58 223	54 754
Kulut	-734 522	-850 114	-1 301 038	-1 304 490
Toimintakate	-659 139	-754 027	-1 242 815	-1 249 736

Taikametsän päiväkoti				
Tuotot	-89 834	92 199	62 024	75 456
Kulut	-1 240 014	-1 569 567	-1 552 414	-1 615 062
Toimintakate	-1 150 179	-1 477 368	-1 490 390	-1 539 606
Kotihoidon tuki				
Kulut	-633 337	-646 485	-660 165	-645 165

Perhepäivähoito

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Perhepäivähoidon viestintä on suunnitelmallista ja monikanavaista.	Perhepäivähoidolle laaditaan viestintäsuunnitelma ja määritellään viestintäkanavat. Vanhemmille viestitään Tiny app:n kautta vähintään kerran viikossa, Viestitään sosiaalisen median kautta toiminnasta vähintään viestintäviikkojen aikana.	Perhepäivähoitajat käyttävät varhaiskasvatuksen yhteistä viestintäsuunnitelmaa. Osa ryhmistä viestii aktiivisesti sosiaalisen median kautta.
Inklusio toteutuu tasapuolisesti kaikissa yksiköissä.	Perhepäivähoitajien ja tukitiimin yhteistyötä lisätään säännöllisillä etätapaamisilla. Varmistetaan tuen toteutuminen tai eteenpäin ohjaus.	Yhteistyötä tukitiimin kanssa sekä erityisopettajan resurssia on lisätty perhepäivähoitoon. Näin varmistetaan tuen toteutuminen ja tarvittaessa eteenpäin ohjaaminen riittävän tuen saamiseksi myös jatkossa. Etätapaamisia kehitetään vielä.
Toiminnan suunnittelussa näkyy lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseet tavoitteet ja lasten mielenkiinnon sekä kiinnostuksen kohteet.	Perhepäivähoitaja suunnittelee viikoittain toimintaa käyttäen apunaan lapsista tekemiään havaintoja sekä käyttää viikottain Lego serious menetelmää. Perhepäivähoidon toimintasuunnitelmaan on kirjattu lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteita ja osallistavilla menetelmillä, kuten LEGO® Serious Play® menetelmällä saadut lasten mielenkiinnon kohteet ja heitä motivoiva toiminta.	Lasten osallistaminen toiminnan suunnittelussa; LSP yhtenä tapana, mutta muita keinoja myös käytössä. Vaihtelua ilmenee toiminnan suunnittelussa.
Dialogin hallinta on onnistuneen pedagogisen	Dialogisuuden kehittäminen varhaiskasvatuksen	-Dialogisuus kysely tehty henkilöstölle alku- ja

johtajuuden keskeisin indikaattori.	vastaavien pedagogisessa johtamisessa. Henkilökunta arvioi dialogisuuden toteutumista vuorovaikutuksessa ennen vastaavien ohjausta ja valmennusta sekä sen jälkeen.	loppumittauksena. Esihenkilöt saaneet lisäkoulutusta kyselyjen välillä ja dialogisuutta johtamisen apuna harjoiteltu.
-------------------------------------	---	---

Päiväkodit, esiopetus ja esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Päiväkotien ja esiopetuksen viestintä on suunnitelmallista ja monikanavaista.	Jokainen yksikkö laatii viestintäsuunnitelman ja määrittelee viestintäkanavat.	Jokainen yksikkö on laatinut oman viestintäsuunnitelman.
Inklusio toteutuu tasapuolisesti kaikissa yksiköissä.	Inklusion toteutumisen arviointi tehdään kaikissa ryhmissä ja sen perusteella laaditaan kehittämissuunnitelma.	Inklusion osalta kehittämissuunnitelmat ovat pääosin tehty.
Toiminnan suunnittelussa näkyy lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousseet tavoitteet ja lasten mielenkiinnon sekä kiinnostuksenkohteet.	Lapsiryhmien toimintasuunnitelmiin on kirjattu lasten varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteet ja osallistavilla menetelmillä, kuten LEGO® Serious Play® menetelmällä saadut lasten mielenkiinnon kohteet ja heitä motivoiva toiminta.	Lasten osallistaminen toiminnan suunnittelussa; LSP yhtenä tapana, muita keinoja myös käytössä. Vaihtelua on kuitenkin, osassa ryhmissä lasten osallistamisessa osaamisvajetta.
Dialogin hallinta on onnistuneen pedagogisen johtajuuden keskeisin indikaattori.	Dialogisuuden kehittäminen varhaiskasvatuksen vastaavien pedagogisessa johtamisessa. Henkilökunta arvioi dialogisuuden toteutumista vuorovaikutuksessa ennen vastaavien ohjausta ja valmennusta sekä sen jälkeen.	Dialogisuus kysely tehty henkilöstölle alku- ja loppumittauksena. Esihenkilöt ovat saaneet lisäkoulutusta kyselyjen välillä ja dialogisuutta johtamisen apuna harjoiteltu.
Opettajajohtajuus toteutuu varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden mukaisesti.	Varhaiskasvatuksen opettajat itsearvioivat opettajajohtajuutta minäpystyvyyden kautta. Opettaja ja pedagoginen johtaja kehittävät arvioinnin perusteella jaettava pedagogista johtajuutta.	Opettajajohtoisuutta on tuettu ja siinä mukana on ollut hanketyöntekijä. Minäpystyvyys-kyselyt on toteutettu.

Opinto- ja vapaa-aikapalvelut

Opinto- ja vapaa-aikapalvelut tuottavat kuntalaisille liikunta-, kulttuuri- ja nuorisopalveluita. Liikuntapalvelut tuottavat ohjatun liikunnan palveluja, liikuntaneuvontaa, uimaopetusta ja uimavalvontaa. Nuorisopalvelut järjestävät avointa nuorisotyötä Ylämyllyllä, Liperin kirkonkylällä sekä Viinijärvellä. Nuorisopalvelut järjestävät myös etsivää nuorisotyötä, jalkautuvaa nuorisotyötä, koulunuorisotyötä ja harrastamisen Suomen mallin kerhotoimintaa. Kulttuuripalvelut järjestävät kulttuuritapahtumia yhteistyössä eri tahojen kanssa toimintojen ensisijaisten kohderyhmien ollessa lapset, nuoret sekä ikäihmiset. Yllä mainittujen lisäksi vapaa-aikapalvelut järjestävät eri teemaisia kerhoja, leirejä, retkiä sekä tapahtumia, toteuttavat osaltaan kunnan järjestöyhteistyötä. Opinto- ja vapaa-aikapalveluiden tulosityksikön alle kuuluvat Joensuun seutukirjaston, Joensuun seudun kansalaisopiston ja Keski-Karjalan musiikkiopiston Liperin alueen toiminnot.

	TP 2021	TP 2022	TA 2023M	TP 2023
Liikuntapalvelut				
Tuotot	66 701	83 481	74 105	82 998
Kulut	-880 271	-990 893	-1 111 401	-1 099 433
Toimintakate	-818 570	-907 413	-1 037 296	-97 884
Nuorisotyö				
Tuotot	283	995	0	1402
Kulut	-275 884	-327 985	-353 478	-352 656
Toimintakate	-275 601	-326 990	-353 478	-351 254
Kulttuuripalvelut				
Tuotot	281	754	0	3462
Kulut	-141 809	-144 724	-143 611	-151 501
Toimintakate	-141 528	-143 970	-143 611	-148 039
Seutukirjasto				
Toimintakate	-598 310	-602 946	-609 025	-609 826
Kansalaisopisto				
Toimintakate	-121 195	-159 465	-150 267	-141 441
Musiikkiopisto				
Toimintakate	-92 944	-93 911	-109 922	-98 421

Liikunta

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Eri-ikäisten kuntalaisten liikkuminen sekä hyvinvointi lisääntyy. Liikuntapalveluiden ja olosuhteiden suunnittelua ja kehittämistä ohjaavien poikkihallinnollisesti tehtyjen liikumisohjelman ja liikuntaolosuhteiden kehittämisohjelman toteuttaminen aloitetaan	Toimenpiteiden aikatauluttaminen ja aikataulun mukaisen jalkauttamisen aloittaminen	Tavoite toteutunut. Liikkumisohjelman puolelta mm. Liperin liikuntamahdollisuuksien näkyväksi tekeminen, ikäihmisten liikunnan vertaisohjaajuuden kehittäminen, sähköisen tilavarausjärjestelmän käyttöön ottaminen.
Liikuntaneuvonnan kehittäminen yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Liikuntaneuvonnan palveluketju sekä toimijoiden roolit ja menetelmät ovat selkeät.	Kehittämistyö hyvinvointialueen kanssa jatkuu. Kuntalaisille tiedottamista lisätään.	Yhteiskehittämistä tehty läpi vuoden hyvinvointialueen ja POKALin kanssa.
Liprakan kävijämäärän kasvaa ja tunnettavuus lisääntyy. Liprakan toiminnot ovat monipuolisia ja houkuttelevia	Viestinnän tehostaminen paikallisia ja maakunnallisia medioita hyödyntäen. Palveluja kehitetään edelleen.	Liprakan kävijämäärä lisääntynyt n. 4 000 käyntikertaa v. 2022 verrattuna.

Kulttuuri

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Nuorten itseilmaisu mahdollistuu aikaisempaa laajemmin eri kulttuuritoiminnan muodoin.	Kulttuurisen nuorisotyön kehittäminen yhteistyössä nuorisopalvelujen kanssa. Nuorille tarjotaan monipuolisesti mahdollisuuksia kulttuuriseen toimintaan.	Toteutunut osittain. Kaikki suunnitellut toiminnot eivät toteutuneet, painopistettä siirrettiin jalkautuvaan nuorisotyöhön.
Kulttuurihyvinvoinnin edistäminen Kulttuurin hyvinvointivaikutukset tulevat aikaisempaa paremmin näkyviksi.	Yhteisötaideprojektin toteuttaminen. Eri ikäisten kuntalaisten mahdollisuus osallistua sekä tekijänä että kokijana kulttuuritoimintaan.	Suunnittelu aloitettu v. 2023 lopussa yhdessä liperiläisten kuvataiteilijoiden kanssa. Apuraha haettu 02/2024.
Liperin koulun ja Patteriston yksikön tilojen käyttöä kulttuuritoiminnan keskuksena vahvistetaan	Yhteistyötä kulttuuritoimijoiden kanssa vahvistetaan yhteisillä tapaamisilla ja yhteisellä suunnittelulla. Tiloissa toteutetaan säännöllisesti monipuolista kulttuuritoimintaa.	Toteutunut suunnitellusti.
Kulttuuritoiminnan suunnitelmallista kehittämistä ohjaa yhteistoiminnallisesti laadittu kulttuuriohjelma	Kulttuuriohjelman laatiminen aloitetaan v. 2023 Kulttuuriohjelman laatimiseksi opinnäytetyönä on löydetty sopiva tekijä	Opinnäytetyön tekijä valittu.

Nuoriso

Tavoite	Toimenpide	Toteuma
Harrastamisen Suomen malli Liperissä kerhotoiminnan kokonaisuus on vakiintunut pysyväksi toiminnaksi	Koulujen yhteydessä toimivat kerhot kirjataan koulujen lukuvuosisuunnitelmiin sekä vapaa-aikapalveluiden vuosisuunnitelmiin. Toimintaa koordinoi vähintään puolipäivätoiminen (50 %), vakinaistettu koordinaattori. Toiminta rahoitetaan omarahoituksen lisäksi ulkopuolisella rahoituksella. Koordinaattorin tehtävän vakinaistaminen kevään 2023 aikana.	Harrastamisen Suomen malli on vakiinnuttanut paikkansa Liperissä. Vapaa-aikaohjaaja/harrastekoordinaattorin tehtävään saatu vakinaistamislupa raukesi työntekijän siirryttyä nuorisopalvelujen sisällä toisiin tehtäviin. Tehtävä on täytetty määräaikaista.
Kuntaan on laadittu nuoriso-ohjelma toiminnan suunnitelmallisen kehittämistyön pohjaksi. Nuoriso-ohjelma on valmiina vuoden loppuun mennessä.	Nuoriso-ohjelmaan on resursoitu tarvittava työaika. Nuoriso-ohjelmaa varten kuullaan nuoria, nuorten parissa työtä tekeviä, kolmatta sektoria, kuntalaisia sekä muita tarvittavia tahoja.	Nuoriso-ohjelman laatiminen on edennyt. Ohjelman valmistuminen keväällä 2024.
Nuorisotilojen ulkoisen ilmeen kohentaminen	Nuorisotilojen ikkunat teipataan Nuorten Liperi -sivuston kanssa yhtäläisellä ilmeellä syksyyn 2023 mennessä. Ikkunateippaukset suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä nuorten sekä tarvittavien ammattilaisten kanssa.	Tavoite ei toteutunut.
Unicefin lapsiystävällinen kunta –mallin toimenpiteiden toteuttaminen	Lapsen oikeuksien agenttiryhmän perustaminen ja kesätyöllistäminen	Toteutunut.
	Lapsiparlamenttitoiminnan käynnistäminen.	Toteutunut.
	Perhenuokkaritoiminta	Toteutunut.
	Etsivä harrastustoiminta	Toteutunut.

Tavoitteita ja toimintaa kuvaavat tunnusluvut	TP 2020	TP 2021	TP 2022	TA 2023	TP2023
Kulttuuritapahtumat /vuosi	-	112	150	100	223
Kulttuuritapahtumien kävijämäärä/vuosi	-	3 177	4 845	5 000	5 966

Uimahallin asiakasmäärä	-	16 128	19 028	19 000	23 147
Kunnan liikuntaneuvonnan asiakasmäärä	-	26	20	25	31
Kansalaisopiston tunnit	3 064	2 838	3 565	4 199	3 678
Musiikkiopiston oppilasmäärä/lukuvuosi	119	79	123*	122	113
Musiikkileikkikoululaiset	36	42	42	42	53
Seutukirjaston Liperin lainat lkm	184 912	224 643	247 707	220 000	259 696
- Liperi	35 907	44 009	38 813		40 570
- Viinijärvi	36 528	44 417	47 943		48 005
- Ylämylly	64 889	75 235	102 901		117 178
- kirjastoauto	47 588	60 982	57 550		53 943
Toiminto	TP 2021	TP2022	TA2023	TP2023	
Seutukirjasto	603 501	602 946	609 025	609 826	
Seutuopisto	121 195	159 465	150 267	141 441	
Musiikkiopisto	87 747	93 911	109 922	98 421	